AVİM Yorum • No: 2024 / 11 • Şubat 2024

ÇİN-ÖZBEKİSTAN STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ ANLAŞMASI'NIN DEĞERLENDİRMESİ

Selenay Erva YALÇIN

Analist

Geçtiğimiz günlerde Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyevin Çine ziyaretini takiben Çin ile Özbekistan arasında Kapsamlı Stratejik İş Birliği Anlaşması imzalandı. Çin Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada tarafların ikili ilişkilerini önemli ölçüde güçlendireceği ifade edilen bu anlaşma; Çinin Özbekistandaki ithalat hacmini arttırmasına, Çin-Kırgızistan-Özbekistan arası demiryolu projesine, Özbekistanın içe kapalı bir ülke olmaktan çıkarılıp dünyanın geri kalanı ile aktif bir iş birliğine dahil edilmesine, öğrenci değişimine, taraflar arasında vatandaşların da birbirine yakınlaşmasını sağlayacağı düşünülen sosyal ve kültürel faaliyetlere ve bununla birlikte terör, ayrımcılık gibi unsurlarla mücadele konusunda güçlerini birleştireceklerine ve nihayet Çin için önemli olan Tayvan sorununa verilecek desteğe dair teminatları barındırmakta.[1]

Yukarıda bahsi geçen açıklamada ayrıca Özbekistan ile imzalanan kapsamlı stratejik iş birliği anlaşmasının 2013 tarihinde Çinin mevcut Cumhurbaşkanı Xi Jinping tarafından önerilmiş ve Doğu Asya ile Avrupayı birbirine bağlamayı amaçlayan Kuşak-Yol Projesi (Belt and Road Initiative) bakımından da önem arz ettiği belirtildi. Bir nevi modern İpek Yolu potansiyeli taşıyan bu projede Çin tarafından öngörülmüş olan sekiz büyük adımın gerçekleştirilmesi için tarafların ekonomik ve ticari potansiyellerinin en aktif şekilde değerlendirilmesi gerektiği noktasına da vurgu yapıldı.

Kuşak-Yol Projesi, Çin kaynaklarının ve teknolojisinin Kuzey ve Orta Koridorlara ilaveten Pakistan, Özbekistan gibi Asya ülkelerinden geçmek suretiyle güneyden de Avrupaya ve dünyaya ulaştırılmasını hedefleyen bir projedir. Proje; demiryolları, enerji aktarımı sağlayacak bağlantılar ve ticari trafiğin kesintisiz devam etmesi açısından güzergahtaki ülkeler arası sınır geçişlerinde kolaylıklar gibi avantajlar sağlayacaktır.[2] Doğu ve Batı arasındaki ticareti İpek Yolu anlayışıyla canlandırması hedeflenen projede güzergâh ve dağıtım noktası da Pakistan olarak ortaya çıkmaktadır.

Çinin Özbekistan ile imzaladığı Kapsamlı Stratejik İş Birliği Anlaşması ile Özbekistan-Çin ilişkilerinin bu yüksek seviyeye ulaşmış olması, Çinin şu ana kadar bu seviyede iş birliği geliştirmiş olduğu tek ülkenin Pakistan olması açısından da ilgi çekmektedir. Çin-Avrupa arası ticareti sağlamakla kalmayan ve kültürel olarak pek çok olanak sağlayan tarihi İpek Yolunun da güzergahında bulunan Pakistan, Çin ve Orta Asya açısından ekonomik olarak önemli bir ülkedir. Çinin mevcut en kapsamlı ticari projesi olan Kuşak-Yol Projesi için de

önem taşıyan Pakistanla ikili ilişkilerin tesisi ve korunması Çin açısından aynı zamanda Hindistanı dengelemek bakımından da önemli görülmektedir.[3] O sebeple bu seviyede bir ilişkinin Özbekistan ile de kurulması ekonomik ve politik dengelerin hareketlendiğinin göstergesidir.

Ticaret yollarının kurulması beraberinde kültürel aktarımı da getirirken, politik birtakım sonuçlara da sebebiyet vermektedir. Çinin Kuşak-Yol Projesi coğrafi açıdan incelendiğinde güzergahın Afganistanın kuzey ve güneyinden geçtiği görülmektedir. Tıpkı Pakistan gibi Afganistanın da tarih boyunca ticari yollar bakımından bir kavşak olması ve Çin, İran, Hindistan gibi Asya ülkelerinin bağlantı noktasını teşkil etme özelliğini, Çinin jeopolitik açıdan önemli bu ülkeyi de göz ardı etmediğinin bir işareti olarak görmek mümkündür.[4]

Bahsedilmesi gereken bir diğer önemli unsur da söz konusu coğrafyada Batının nüfuzudur. 20 yıl süren savaştan sonra 2021de ABD askerlerinin Afganistandan çekilmesi ile birlikte Geniş Orta Asyada ABD varlığı sona ermiştir. Henüz hiçbir ABD başkanı herhangi bir Orta Asya ülkesini henüz ziyaret etmemiştir. Avrupa Birliği'nin de bölgedeki varlığı ihmal edilebilir düzeydedir.

Görüldüğü üzere Çin, Asya ile Avrupayı birbirine bağlayacak Kuşak-Yol Projesi -2013te ASEANda adlandırıldığı haliyle Yeni İpek Yolu- için Asyadaki kilit ülkelerle diplomatik iş birlikleri kurmuş ve bu iş birliklerinin de kapsamını genişletme yoluna gitmiştir. Ayrıca ticari ilişkiler bakımından Afganistan, Pakistan gibi ekonomik potansiyele sahip Geniş Orta Asya ülkeleri için Çin, önemli gelişimler vadetmektedir. Çinin bu vaatleri Pakistan, Afganistan gibi ülkelerin dünyadaki ticaret akışına aktif olarak katılmaları ve var olan düzene uyum sağlamaları açısından oldukça önemlidir. Sonuç olarak Kuşak-Yol Projesi, projenin barındırdığı bölgesel anlaşmalar ve Çinin proje kapsamındaki ülkelerle kurduğu ikili ilişkiler, ekonomik ve politik olarak Asya genelinde Çinin kurmaya ve sağlamlaştırmaya çalıştığı üstünlüğü hissettirir niteliktedir. Çin nüfuzunun, Kuşak-Yol Projesi hayata geçtikçe ve güçlendikçe buna paralel bir tarzda artacağını söylemek herhangi bir şekilde kehanet teşkil etmemektedir.

[1] Xi Jinping Holds Talks with President Shavkat Mirziyoyev of Uzbekistan, *Ministry of Foreign Affairs of the Peoples Republic of China*, Erişim Tarihi: 23 Şubat 2024, https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202401/t20240128_11234651.html .

[2] Chinas Massive Belt and Road Initiative, *Council on Foreign Relations*, Erişim Tarihi: 23 Şubat 2024, https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative .

[3] China Pakistan Economic Corridor (CPEC), *Embassy of the Islamic Republic of Pakistan Beijing*, Erişim Tarihi: 23 Şubat 2024, http://www.pakbj.org/index.php?m=content&c=index&a=show&catid=29&id=17 .

[4] Carlos Martins Branco, Afghanistan and the Belt and Road Initiative, *The Belt and Road Initiative: An Old Archetype of a New Development Model*, Mart 2020, s. 489.

Yazar Hakkında :

Selenay Erva YALÇIN, 2020 yılında başladığı Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 2024 yılında mezun oldu. 2023 yılının Aralık ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinin (AVİM) uygulamalı eğitim programını tamamladı. Ocak 2024 □□□ AVİM □□□ misafir araştırmacı olarak çalışmaya başlayan Yalçın, Mart 2025 itibariyle analist olarak görevine devam etmektedir. Halihazırda Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukukunda yüksek lisansına devam eden Yalçın, AVİM □□□ soykırım hukuku ve Türk-Ermeni ilişkileri alanında çalışmalar yapmaktadır.

Atıfta bulunmak için: YALÇIN, Selenay Erva. 2026. "ÇİN-ÖZBEKİSTAN STRATEJİK İŞ BİRLİĞİ ANLAŞMASI'NIN DEĞERLENDİRMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2024 / 11. Şubat 26. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/CIN-OZBEKISTAN-STRATEJIK-IS-BIRLIGI-ANLASMASI-NIN-DEGERLENDIRMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır